

Innhold

Forord	11
Hvorfor denne boken?	15
Kapitteloversikt	18
1 Barnehagen – første steg mot en bærekraftig utvikling	23
VERONICA BERGAN OG KRISTIN EMILIE WILLUMSEN BJØRNDAL	
Innledning	23
Bærekraftig utvikling – historikk og definisjoner	24
Bærekraftig utvikling: fire dimensjoner	27
Politikk	28
Økologi	28
Økonomi	29
Sosial og kulturell dimensjon	30
Utdanning for bærekraftig utvikling i barnehagen	31
Barn som aktører og økoborgere	32
Læring for bærekraft i barnehagen	33
Miljøtrappa og EID-modellen	34
Nettressurser for bærekraftig utvikling	36
Oppsummering	37
2 Samisk tradisjonell kunnskap og verdier for bærekraftig praksis	43
VERONICA BERGAN, GRETA HEIM, ELLEN STRANDLI OG TOVE AAGNES UTSI	
Innledning	43
Samisk tradisjonell kunnskap for bærekraft, før og nå	45

Samiske pedagogiske perspektiver	47
Det samiske mangfoldet	48
Eksempler på samiske kulturverdier for bærekraft	49
Selvstendighet og bidrag til fellesskapet	50
Trygghet i og samklang med naturen	51
Naturresurser – ingenting går til spille	53
Bålet	58
Kompetansebygging i personalet	59
Oppsummering	60
3 Å leve i samklang med naturen – lettere sagt enn gjort!	65
CECILIE HARR MOEN OG THILDE KLEPPE VÅRNES	
Innledning	65
Naturens plass i barnehagens rammeplan	67
Naturesyn og verdier	68
Økofilosofi og dypøkologi	71
Hvorfor forneker vi alvoret i klima- og miljøendringer?	74
Mulige løsninger og strategier	76
Oppsummerende refleksjoner	78
4 Pedagogiske metoder for å lære barn om sammenhenger for bærekraftig utvikling	83
BARBARA MARIA SAGEIDET	
Innledning	83
Læringsfellesskap	84
Tverrfaglighet	85
Læring om sammenhenger ved bruk av sansene	85
Øyeblikkspedagogikk	86
Sansestasjoner	87
Inquiry-læring som arbeidsmetode	88
Eksempler på inquiry-læring	90
Sammenhenger for bærekraftig utvikling	91
Fredspedagogikk for bærekraftig utvikling	93
Oppsummering	95

5 Barn som prosjektledere og aktører for bærekraft	99
HEIDI BUVANG	
Innledning	99
Hvordan oppsto prosjektet «egg til kylling»?	100
Hvorfor drive med prosjektarbeid i barnehagen?	100
Erfaringer med prosjektarbeid i barnehagen	102
Barn som prosjektleder i «egg til kylling»	103
Den viktige barnehagelæreren i prosjektet	105
Verktøy for arbeidsmetoden «barn som prosjektledere»	107
Ringvirkninger fra arbeid med «barn som prosjektledere»	110
Lek og uttrykk etter inspirasjon fra prosjektet	
«egg til kylling»	111
Barns aktørskap for bærekraft gjennom	
matproduksjonsprosjekter	112
Hvordan kommer barns aktørskap for bærekraft til uttrykk?	114
Prosjektarbeid i lys av dimensjonene for bærekraftig	
utvikling	114
Oppsummering	115
6 Barns utvikling av kritisk tenkning – avgjørende for bærekraftig utvikling	119
KRISTIN EMILIE WILLUMSEN BJØRNDAL	
Hvorfor er kritisk tenkning en viktig forutsetning for	
bærekraftig utvikling?	120
Hva kjennetegner kritisk tenkning?	121
Hva er sammenhengen mellom kritisk tenkning og bærekraftig	
utvikling?	122
Hvordan kan kritisk tenkning utvikles ved hjelp av filosofiske	
samtaler?	123
Hvordan tilrettelegge for filosofiske samtaler i barnehagen?	125
Undersøkende fellesskap i barnehagen	127
Barnehagelærers rolle i det undersøkende fellesskapet	129
Oppsummering	132

7	Hvordan kan økologisk dyrking bidra til bevissthet for bærekraft?	135
	VERONICA BERGAN	
	Innledning	135
	Bakgrunn og begrunnelse for økologisk dyrking i barnehagen ..	136
	Betydningen av tidlige dyrkingserfaringer	137
	Beskrivelse av utviklingsprosjektet «økologisk dyrking i barnehagen»	137
	Hvordan anlegge kjøkkenhage i barnehagen?	138
	Oppalsprosessen – en tyvstart på våren	139
	Å spille på lag med naturen – økologiske dyrkingsprinsipper ..	141
	Hva egner seg for å dyrke i barnehagen? – Erfaringer fra prosjektet	142
	Hvilken verdi har barnehagebarn av å delta i dyrkingsprosesser?	144
	Hvorfor er det viktig å fokusere på produksjon av bærekraftig mat?	145
	Dyrking og de fire dimensjonene for bærekraft	146
	Drøfting av muligheter og utfordringer med dyrking i barnehagen	147
	Barnehagelærerens aktive rolle i kjøkkenhagen som et element for bærekraft	149
	Oppsummering	150
8	Vill mat i barnehagen – kompetanseutvikling i fellesskap ..	155
	TOVE AAGNES UTSI, KARI WALLEM BØE OG INGER WALLEM KREMPIG	
	Innledning	155
	Hvorfor høsting i barnehagen?	156
	Prosjektet «mat fra naturen i barnehagen»	157
	Hva er kompetanse?	159
	Praksisfellesskap – å oppleve og lære sammen	159
	Voksen–voksen-relasjoner	160
	Voksen–barn-relasjoner	162
	Barn–barn-relasjoner	163
	Eksempler fra høstingsturer	164

Bær og andre plantedeler	164
Ferskvannsfisk	166
Rypejakt	168
Høsting i barnehagen som kompetanse for bærekraftig utvikling?	170
Jakt og bærekraft	170
Danningsprosess	171
Økologisk dimensjon	171
Sosial dimensjon	172
Helhetlig fokus	174
Oppsummering	174
Pass på!	176
9 Artskunnskap for bærekraftig utvikling	179
TUULA H. SARVAS SKARSTEIN OG FRODE SKARSTEIN	
Rammeplanen, naturopplevelser og betydningsfulle voksne . . .	180
Artskunnskap og viljen til å verne naturen	181
Hva er egentlig artskunnskap?	182
Vår generasjons forhold til naturen	183
Biophilia og Pokémon	184
Trepigget stingsild	185
Artskunnskap i barnehagen	187
Artskunnskap hos barnehagelærerstudenter	189
Natur-apper	191
Avslutning	192
10 Hvordan kan små barn få innsikt i samspillet i naturen?	
Med humler som studieobjekt	197
KRISTIN GRØSVIK OG KRISTINE M. OLSEN	
Innledning	197
Humlas anatomi og utseende	198
Humlers levevis	200
Oppbygging av bol	200
Egg og unger	201
Humlesamfunnet	201
Sanking av mat – pollinering av blomster	202

Humlevennlige planter	202
Humlerelaterte aktiviteter	203
Inneaktiviteter	203
Lese bøker om humler	205
Uteaktiviteter	205
Bygg og observer en humlekasse	207
Samspillet i naturen og bærekraft	209
Oppsummering	210
Noen relevante nettsteder	211
11 Nytter det å lære å håndtere avfall?	
Holdnings- og handlingsendringer hos barnehagelæreren . .	215
VERONICA BERGAN, INGER WALLEM KREMPIG OG TOVE AAGNES UTSI	
Innledning	215
Hva er avfall?	217
Hvordan skapes holdninger?	218
Holdningsendringer og transformativ læring	219
Læringsaktiviteter om avfallshåndtering	219
«Remiks Miljøpark»	220
«Søppel og gjenbruk i barnehagen»	220
Intervju og observasjon	223
Refleksjoner etter læringsaktivitet	224
Miljøpark som inspirasjon	224
«Søppelaktivitet» og ringvirkninger	226
Transformative endringer	228
Graden av endring	228
Hva inspirerte til endringer?	230
Tidligere kunnskap og praksis	230
Endring ut fra fellesskap og situasjon	231
Handlingskompetanse for bærekraft	232
Oppsummering	232
Forfatterpresentasjon	237